

SEMBRA
LLIBRES

Insurrectes de res

Primera edició: abril de 2019

© Del text original: Joanjo Garcia, 2019

© D'aquesta edició: Sembra Llibres, Coop. V, 2019

C/ del Real de Gandia, 3, baix esq.

46020 València

sembra@sembrallibres.com

www.sembrallibres.com

som **COOP**erativa

Edició: Clara Berenguer, Mercè Pérez i Xavi Sarrià

Disseny de la col·lecció: Setanta | www.setanta.es

Correcció: Roger Sarrià

Maquetació: Josep Andrés

Sembra Llibres forma part de l'Associació d'Editorials Independents

Aquest llibre s'ha imprès a Book-print

amb paper òfset cru de 80 grams

i ha estat compaginat amb cos 10,5 de la tipografia Chronicle.

ISBN: 978-84-16698-32-5

DL: V-393-2019

Joanjo Garcia

INSURRECTES DE RES

SEMBRA
LLIBRES

T A U L A

CAPITOL I

Pàgina 9

CAPITOL II

Pàgina 21

CAPITOL III

Pàgina 35

CAPITOL IV

Pàgina 47

CAPITOL V

Pàgina 61

CAPITOL VI

Pàgina 73

CAPITOL VII

Pàgina 87

CAPÍTOL I

No ens agradaven els llibres. En realitat era que no ens interessaven. Gens. Almenys la majoria de llibres que havíem de llegir obligatòriament a l'institut. Repetisc: gens. Ens semblaven ridículament benintencionats. Ens produïen una mena d'al·lèrgia perquè volien ensenyar-nos coses com ara a ser bons i respectuosos, que era, fins aquell moment, el que havíem sigut tota la vida. Però a partir dels tretze o dels catorze anys se'ns havia instal·lat una mena de coïssor, de batec invisible, que ens convidava a transgredir els límits, a ser excessius, maleducats, a exhibir-nos dolents, superbs. I la temptació de la novetat resultava massa gran. En canvi, tots aquells llibres estaven plens d'invitacions al virtuosisme, de convocatòries a la solidaritat, a la bondat, al respecte als altres... Els arguments n'eren pastats. Les històries ocorrien, per si assistir a classe fora poca condemna, en instituts com el nostre. En la majoria d'ocasions hi havia un protagonista que patia el rebuig de la resta per l'orientació sexual, per racisme o per alguna malaltia. Presentació, nus i desenllaç. Quin desenllaç? Sempre el mateix: el personatge principal, a força de coratge i tenacitat finalment aconseguia superar els prejudicis dels altres. I, és clar, els altres, els qui li feien la guitza –amb els quals ens sentíem profundament identificats–, de sobte queien en el compte del seu comportament pervers i esdevenien persones sensates, curoses, amigues. I tots eren feliços i menjaven hamburgueses de tofu, bevien refrescos sense edulcorants i reciclaven els embolcalls en els contenidors corresponents. I vivien en harmonia en el país de la piruleta.

No ens agradaven aquells llibres. Gens ni miqueta. Perquè ens mentien. Perquè teníem el convenciment profund que la vida no era així, i que la literatura no podia ser un manual d'instruccions emocionals i correcció política. Generaven la vana il·lusió que l'empatia existeix i que a còpia de repetir històries fabuloses de reconciliació entre adolescents nosaltres ens enlluernaríem i voldríem ser millors. I, òbviament, equivocaven el tir. No volíem ser més bones persones. Desitjàvem experimentar ara que la gent havia deixat de considerar-nos menuts i ens concedia parcel·les de llibertat. Teníem unes ànsies indeturablement de tombar els murs que fins llavors ens havien empresonat i, a falta d'estratègia, sovint ho intentàvem a cabotades. Just en la frontera que suposa l'adolescència, ens complaïem a sentir aquell gust dolç i amarg que té la imbecilitat, la desorientació completa.

Supose que, en part sí, estàvem al cas dels nostres defectes, dels nostres comportaments maldestres. Jo, per exemple, sabia que certes bromes a alguns companys eren sobrereres, cruels, de mal gust. I, pel que em conta David el dia que ens retrobem, ell també. Fins i tot els altres –Brutus, el Surdo i el Trapa– tampoc no ho feien per malvolença. Individualment érem bon xics, cadascun a la seua manera, estudiants peresosos o perduts, plens de mancances perquè les nostres famílies no encertaven a motivar-nos o perquè directament els importava un rave si estudiàvem o no. «Si vols estudiar, bé, si no, ja t'espavilaràs. Tu sabràs què vols fer a la vida!» Què? Què? Voler? Com havíem de saber-ho si a penes aconseguíem distingir-nos la mà esquerra de la dreta?

No érem els xicots més llestos del món, encara que a vegades fingíem creure'ns-ho. No obstant això, el que ens va quedar claríssim des del minut u és que els llibres no serveixen per a ensenyar-nos valors o moralitats. I pensàvem que ni tan sols en necessitàvem aprendre. A més a més, sols ens hauria bastat adonar-nos que estàvem sent idiotes. Idiotes amb majúscules. A temps complet. De dilluns a diumenge. Però contra això, contra aquell impuls forassenyat no hi havia prosa que ens poguera vacunar.

¿És inimaginable que algú concebera una novel·la com a excusa per a ensenyar geografia, que algú inventara un argument en què la història fora només una coartada per fer digerible dades i estadístiques i en què els protagonistes recorregueren ciutats i països les característiques dels quals serien profusament detallades sense necessitat? Doncs això feien aquelles novel·les amb l'educació en valors. Ens marcaven regles, ens indicaven camins, ens suggerien comportaments i tot plegat ens resultava intolerable. Ens molestava, ens produïa rebuig, ens semblava irrisori. Estàvem aprenent qui érem i no desitjàvem identificar-nos amb personatges que patien discriminació. Ens estimàvem més referents molt més contradictoris com ara els incompresos de les pel·lícules: salvatges, irreductibles, indomables, apatxes. En resum: sabíem què eren la solidaritat o l'esperança, però a Benicalap, a finals dels anys noranta només les havíem vistes en les portades de les revistes i sempre pertanyien a uns altres. No habitaven a casa, ni seien a taula a dinar amb nosaltres, ni tocaven al timbre de baix per a dir: «Miquel?, David? Només passàvem per a dir-vos que estúdieu, que us comporteu amb correcció a classe. El dia de demà tot això tindrà recompensa. Ara us reservem un futur llampant per cadascun».

No, això no succeïa mai. Si algú tocava al timbre eren David o Brutus, o el Surdo o el Trapa.

– Què, Miquel, baixes al parc?

I rarament preguntaves per a què, perquè sabies que no hi havia cap raó especial. Baixaves a compartir la terrible soledat que representa no encaixar enlloc quan tens quinze anys. Enlloc, excepte entre els teus iguals: aquells xics individualment bons que ens transformàvem en feres quan estàvem en grup. Animals ferits que l'únic dia de demà que podíem preveure en aquelles vesprades avorrides era precisament l'endemà mateix, que tampoc no teníem cap motiu per a imaginar més motivador o més amable.

Potser l'esperança sí que es presentava en altres cases d'altres barris o seia a taula al menjador de llars més grans i boniques que les nostres, i reia els acudits de famílies exemplars durant dinars modèlics. Potser a aquell tipus de gent els resultava reconfortant saber

que hi havia novel·letes que educaven els xics dels barris populars per a ser correctes, continguts, dòcils. Llibres que els amansien, que els donaven estratègies per a relacionar-se sense violència, però que no els salvava de la violència natural que impregnava la vida quotidiana: les voreres estretes envaïdes per la brutícia, els carrers on no tocava el sol mai, aquell paisatge de ruïna, de desastre, d'insuficiència perpètua.

No ens agradaven els llibres. En realitat era que no ens interessaven. Gens. Repetisc: gens. I per això és sorprenent que jo n'haja escrit un grapat i que els llibres hagen ocupat una part cabdal de la meua vida adulta. De fet, encara no he sabut establir una cronologia de com s'hi immisciren. Suppose que vaig entropessar amb unes novel·les que sí que em desafiaven, que em sorprenien, que jugaven amb mi, que em feien caminar per marges que no coneixia. Tot això ho descobrisc en la conversa que tracem David i jo en el nostre reencontre, després de tants anys. Cap dels dos no sabem com arrancar a parlar i ell em pregunta com vaig arribar als llibres i tot seguit trau una d'aquelles novel·letes que resulta que jo li havia deixat perquè teníem examen de lectura i ell s'havia gastat els diners en una altra cosa. Així iniciem el diàleg, resolent un préstec que durava més de dues dècades. I de seguida ens reconciliem amb aquells dos cafres que vam ser nosaltres mateixos un remot ahir: incorrectes a classe, parladors, estudiants de l'últim dia, professionals de les recuperacions. Ens disculpem justificant-nos que no volíem ser roïns. La maldat no era una aspiració sinó una casualitat, gairebé un accident. Roïns? Roïns mai, però sí els enemics. Els enemics dels professors, dels alumnes modèlics, de les xiques a classe que sempre es fixaven en altres, dels horaris estrictes. Enemics del sistema; així, en genèric. No de ningú, sinó del conjunt. Sobretot de nosaltres mateixos. En això tenien –jo em salvava pels pèls– uns resultats extraordinaris: notes justetes, convocatòries de setembre, poques possibilitats de redreç i escasses ambicions intel·lectuals i de les altres; de qualssevol. Per això em sorprèn que David haja estudiat una carrera universitària tot i que abandonà l'institut molt prompte, poc després de l'accident de Karim,

d'aquell maleït accident. En fer-li'n esment es posa tens i em confessa que té una cosa a contar-me, que per això havia dit de sopar junts.

Tot comença amb un crit, amb un advertiment, amb una notícia minúscula, insignificant, una exclamació al carrer. David m'ho explica amb els ulls enrogits per la pena i per les quatre copes de vi que s'ha fet. Me'n descriu els detalls mentre acabem les postres sense perdre de vista el mòbil per si Aitana telefona, tot i que té la descoratjadora seguretat que no ho farà.

Traça la narració amb pinzellades plenes de matisos i de tant en tant em pregunta per com m'imagino tal o qual escena, aquesta o aquella situació. Em sobta que pare tant d'esment a la meua interpretació dels fets, que contínuament m'interroga sobre si entenc el seu desassossec, que insistisca amb tanta passió en el repàs de les seues pors, les seues nits sense dormir, el temor que se li instal·là des de l'aparició de Karim, que em parle d'Aitana amb la ràbia amb la qual ho fa, que em mostre sense pudor la seua vulnerabilitat més íntima, més arrelada. No em respon quan li pregunte en què basava les sospites contra Karim. Per moments sembla que trencarà a plorar com un xiquet que s'ha perdut dels pares enmig d'una riuada de gent. Però en totes aquestes ocasions es refà de l'atac de melancolia amb una alenada forta i un tast al vi. En són tantes les oportunitats que ha de recórrer a aquest ritual per a regatejar l'aflicció que quan ens incorporem i eixim del restaurant mostra signes evidents d'embriaguesa.

A fora fa una nit fresca, impròpia de l'agost que agonitza, i les nostres camises són insuficients per protegir-nos d'una brisa que anuncia la fi precipitada de l'estiu. Com que hi ha un d'aquells silencis incòmodes tire de manual de converses tòpiques i li pregunte pels pares. Fa el gest de mossegar-se el llavi inferior perquè acabe de trepitjar un terreny que ell s'hauria estimat més estalviar-se. Em diu que son pare va morir fa tres anys i que sap que el meu també va faltar, que per això no havia tret el tema. La coincidència de la nostra orfandat em fa sentir-lo més proper, més amic de com probablement hem sigut mai.

Mentre l'acompanye al taxi, David torna a preguntar-me si l'he entès bé, si ha sabut explicar-se, si ara el comprenc. Vull dir-li que no, que no entenc què li atemoria de Karim, però la seua agitació el fa pronunciar les preguntes amb certa impertinència i a mesura que avancem per l'avinguda eleva el to fins que sembla que no m'adreça els interrogants a mi sinó als transeünts llunyans, les siluetes dels quals intuïm en els confins del carrer.

Abans que ens separem torna a insistir.

–Ho entens, Miquel? Ho entens?

Té mig cos dins del taxi, però tot i així m'agafa fort de la monyica com si volguera escanyar-la, com si no estiguera disposat a amollar-me-la fins que li aclarisca que he retingut cada detall, cada matís, cada particularitat.

–Ho entens? –repeteix, però ja no és cap pregunta: és una súplica, gairebé una justificació. Busca que l'apaivague la torbació, que l'absolga, que el console. Malgrat que no acabe de comprendre la història del tot, li dic que sí, que m'ha quedat clar, que... L'habilitat per desfer-me de la pressió dels seus dits sobre l'avantbraç m'estalvia completar la frase. Tanque la porta i mentre espere el taxi següent tinc el presentiment que és just en l'instant que un túnel de l'avinguda engul el vehicle que ha començat a plorar. No sé per què me l'imagino deixant anar un rierol de llàgrimes galtes avall fins que li arriben a la boca i se li tornen rosàcies al contacte de les restes de vi fossilitzades en les commissures dels llavis. De sobte, em sent malament de no poder compartir la seua tristesa, de no poder acompanyar-lo en el desànim, de no poder desentranyar-li l'amargor. Això em recorda que no vam ser tan amics mai com durant el sopar celebràvem, que sempre hi hagué una distància de seguretat en la relació que vaig mantindre amb David i la resta, que tampoc tocaven tant al timbre de casa, que no vaig formar part del seu grup d'afectes perquè els costava d'acceptar-me i jo no estava disposat a haver de fer-ne esforços. La nostra va ser una amistat incipient, per no dir frustrada, plena d'oportunitats que no es van completar. Tota aquesta evocació em genera un regust àcid de nostàlgia d'allò que vam poder ser i que les circumstàncies ens negaren. Sobretot perquè ara tinc la certesa

–una seguretat que no posseïa llavors– que David i jo hauríem sigut bons amics. Potser en aquell moment no acabàrem de vincular-nos per xicotetes casualitats com ara que a l’institut no vam coincidir a classe o que em vaig trencar la cama a principi de curs i no vaig poder formar part de cap dels equips de futbol de la lliga de l’institut que els congregava les vesprades per matar el temps. O potser és, simplement, que vam ser massa inconstants en les nostres confiances i amabilitats. Sí, segurament fou això; aquella inconstància. Això i que jo tenia certa tendència a la dispersió. Durant la sobretaula ell ha verbalitzat aquesta mateixa idea amb un comentari afalagador:

–Em queies bé perquè no eres com la resta –m’ha confessat una de les poques vegades que s’ha permès somriure i encara per davall del nas–. Amb el teu aire d’autosuficiència semblava que no necessitares companyia ni l’aprovació de ningú. Mentre tots intentàvem formar nuclis als quals pertànyer tu saltironejaves entre un grup i un altre. Igual parlaves amb la colla de les xiques populars, que amb els marginats de classe, que amb les sabudes. Uns dies et vèiem xarrar amb gent d’altres cursos i d’altres estaves a la sala d’estudi acabant els deures a última hora. No et preocupava passar temps sol.

Calle. Faig un glop al vi. Em ve el vertigen de mirar enrere i enfrontar-me a la veritat.

–Sí que em preocupava. Tu no saps què és la soledat de sentir que no encaixes –li rectifique amb el fil de veu afectat per la visita inoportuna d’aquella realitat pretèrita, per la certesa d’haver sigut un inadaptat, per haver pagat al peatge car d’una mena d’ostracisme voluntari.

Durant els segons que ha durat el meu capteniment ell ha torçut el somriure i ha mastegat un lament.

–Tu no saps què és la soledat dels qui intentem encaixar.

Després de veure’l marxar tracte de desxifrar com devia ser aquella soledat, com deu ser obligar-se a connectar amb gent amb qui tens poc o gens en comú, com ha de resultar fingir interès en coses absurdes, riure acudits sense gràcia, aprovar els rituals del grup, incórrer en comportaments que marca la colla. I tampoc no em queda clar si és més o menys dolorós que pagar el preu d’un

individualisme arrogant en forma d'aniversaris sense celebració o de dissabtes sense pla. Però aquella nit a l'avinguda l'interrogant té ben poca importància.

Els taxis següents que passen llueixen eufòrics el llum roig d'ocupats i en algun moment arribe a l'absurda conclusió que m'anirà bé passejar fins a cals pares. L'endemà un dolor agut a les temples, com mossegades punxegudes, em fa pensar que l'alcohol tingué a veure en aquella decisió precipitada. La roba amuntegada desordenadament als peus del llit m'ho confirma quan sona el mòbil i prove de trobar-lo. Quan finalment aconseguisc desembutxacar-lo dels texans conteste sense parar atenció al número sobre la pantalla.

–Miquel, perdona. Ahir no et vaig contar una cosa...

La veu de David em sorprèn més perquè és una versió encara més llastimosa de la d'anit que perquè torne obstinadament sobre si m'ha quedat clara la seua versió, la cronologia dels fets que m'esbossà, els malentesos amb Aitana.

–Bé, David, ja està. No hi penses –tracte de tranquil·litzar-lo-. Potser si en parreu... –m'atrevisc a suggerir-li.

–No, no li ho puc contar a Aitana. No ho entendria. Necessite que ho faces tu, que ho escrigues, que en faces un argument, d'això. Ahir vas dir que semblava una novel·la.

Un silenci rotund, com un espetec, parteix en dos la comunicació. Vull replicar-li que tinc faena endarrerida, però anit mateix li explicava que havia acabat tots els projectes abans de tornar a València. També em guarde la sinceritat que ahir la meua percepció sobre les possibilitats novel·listiques de la història que em confià estava disminuïda per la beguda. Els segons de vacil·lació els aprofita per a contraatacar.

–Vull que ho escrigues. Però et falta una dada –la veu se li desfà en una mena d'esgarip fosc que anticipava el trencament definitiu i el plor. Però no ocorre.

Només hi ha una altra interrupció, una pausa de contrastos abissals.

–Sé per què ho va fer. Sé per què va córrer.

Diu «sé per què va córrer». I no li posa nom al subjecte perquè encara li molesta, li suposa una incomoditat, una amenaça.

Encara un tercer silenci precedeix l'explicació. A diferència de fa només uns segons, la veu sona ferma, segura, decidida i per moments fa la impressió que no és la mateixa persona que fa un instant feia esforços per no ploriquejar. És com si un altre David haguera agafat el telèfon, un David inflexible, càustic, brau. Un David que em resulta desconegut, estrany, distant i, sobretot, inexplicable.

Pronuncia paraules rígides, transcendents, d'una gravetat plo-missa. La pesantor em provoca certa noció d'irrealitat, de distància. La seua veu naix d'una llunyania que té a veure més amb el temps que amb l'espai que ens separa. Les seues paraules m'emmudeixen a mesura que em converteix en dipositari del seu secret, d'una realitat que ha preservat durant més de vint anys. No espera cap resposta i penja directament amb un últim mandat imperatiu:

–Miquel, has de contar-ho. Per favor.

Aquestes dues últimes paraules em retornen al David educat de l'última nit, al David que parlava del passat com un càstig, com una prova, com un perill. I tot es resumeix en una frase:

–Sé per què ho va fer. Sé per què va córrer.

Durant la resta del dia la confessió que ha deixat anar em crema a les mans, m'incomoda, em fa suar. Ara n'entenc les pors, els insomnis, el temor perquè Karim haja vingut a buscar revenja. Com ha pogut carregar amb aquella veritat tants anys? Com ha pogut conviure amb aquell record? Com ha pogut suportar-se? I l'única possibilitat que se m'acut és que ho ha aconseguit fugint, tancant cada porta que s'obria al record, negant-se la primera adolescència, recurrent amb temor els paisatges del barri dels pares, mirant cap avant, obstinant-se a crear un futur inoxidable amb Aitana. El mateix futur que ara penja del fil d'una confessió que no pot oferir-li, que només s'ha atrevit a dir-me per telèfon, que vol que la passe a paper, que en faci una ficció perquè ell mateix la pugui pair més bé, pugui empassar-se-la, entendre-la i només llavors posar-se davant de la seua dona i explicar-li que... Que sap per què ho va fer, que sap per què va córrer.

A la vesprada, mentre recordava la revelació de David he reconstruït els dies previs al sopar: les tres topades casuals a la parada de l'autobús. I m'ha vingut el pressentiment que potser no foren tan fortuïtes com vam celebrar. Potser des que sabia que vindria a passar uns dies a València –les nostres mares conserven cert tracte– em buscà. Potser premedità aquells encontres, feu perquè entropessàrem, m'entabanà amb els seus afalacs a propòsit del meu últim llibre, volgué que recobràrem un sentiment de confiança remota, s'aplicà a parlar de la meua trajectòria en una mena de pla, d'argúcia, de trampa. Potser em necessitava per a desempallegar-se del sentiment que ara em fa suar les mans, d'aquesta espècie de repugnància viscosa i invisible, de la ràbia d'haver sigut així. Així com? Inconscients, faves, apatxes. Just en aquell moment arribe a la conclusió que em necessita i que també em cal escriure la història que se m'ha enganxat al tacte, que la note a la punta del dits com un greix contaminant.

Dos dies després, a cals pares –el pare va morir fa cinc anys, però la seua presència n'habita cada racó– celebrem l'aniversari de la mare. Han vingut els meus germans, les seues dones i els nebots. Com cada trenta-u d'agost el sopar adquireix la naturalesa de començament i enumerem els propòsits d'aquest curs escolar, tot i que fa dècades que no xafem les aules. Als xiquets els obsequiem amb estoigs, aquarel·les i agendes escolars i els insistim en la importància de l'educació amb les mateixes paraules corcades que repetien els nostres adults. Després, davant del pastís obliguem la mare a pensar un desig i bufar les espelmes. Tot i l'alegria de la nit, no em puc traure del cap la imatge de David a casa, sol, abandonat per Aitana, empassant-se un sopar insípid. El pensament em provoca unes ganes infinites d'anar a veure'l i arrossegar-lo a qualsevol pub perquè hi compartim amb un grapat de perfectes desconeguts –com ara som ell i jo– la infundada i fugaç eufòria que a partir d'ara, d'avui mateix, tot serà millor. M'assalten ganes de salvar-lo dels fantasmes que el persegueixen, ganes de protegir-lo del verí de la melancolia. No obstant això, repense les seues paraules, els seus precés, la seua desesperació. I després que la majoria de la família haja desfilat cap a les respectives cases li demane a la

mare la contrasenya del seu vell portàtil. Faig lloc entre les safates de dolços sense acabar i les copes brutes que no hem desparat per falta d'espai al rentavaixelles. Allà mateix, entre les restes del simulacre de l'opulència, comence a picar la història de David, sobre el teclat al qual li falta la tecla de l'accent tancat. El corrector comença a subratllar les paraules que en necessiten, en roig, com si ho fera malament, com si m'equivocara, com si no pagara la pena. Realment l'argument dona per a una novel·la? Amb aquell dubte encete una història de la qual vaig ser un testimoni inepte i despreocupat. I a mesura que encaixe els retalls em venen imatges més vives, més rodones, més certes. D'entre els calaixos del meu dormitori infantil recupere l'orla de batxillerat i m'adone que de tots els protagonistes –David, Brutus, el Trapa, el Surdo, Karim–, soc l'únic que hi apareix, l'únic del grup que va eixir més o menys indemne, que va tindre la fortuna d'escapar, d'obtindre un bitllet per a la universitat tal com somiaven per a nosaltres els nostres pares, encara que mai no s'atreviren a dir-nos en alt que això era el que els enorgullia. I a mesura que avance que em pregunte si podré fer-ho, si sabré escriure una novel·la sobre aquella tribu desorganitzada, a estones entranyable i sempre malavinguda, sobre si encertaré amb l'argument que David tractava d'oferir-me sense contraprestacions, si podré modular la seua sinceritat en forma de ficció.

Els primers intents m'omplen d'una excitació que m'atrapa fins a la primera albada de setembre. La sensació d'estrenar un curs nou em proveeix d'un optimisme infantil que combinat amb l'insomni em procura una sensació increïble de benestar i d'una estranya clarividència, però també de fam i de fatiga. Tot just quan ho pense apareix ma mare carregada amb un got de llet i paraules d'ànim. Diu alguna cosa així com ai, xiquet, quina mania això de vetlar. Xiquet, xiquet! No em diu Miquel, no diu home. Diu xiquet! Tanque el document i en la pantalla en negre del portàtil veig un rostre adult. El jo d'ara. I em pregunte quan deixàrem de ser això, xiquets, quan vam començar a desprendre'ns de la innocència, a voler fer-ne material inflamable, en quin moment prenguérem la decisió de participar dels riscos del futur.

Abans d'anar-me'n al llit isc a la balconada per fer una glopada d'aire del matí i recite l'inici que he aconseguit completar: «Tot comença amb un crit, amb un advertiment...».